

**Metsarahva
häälled**

Metsarahva häälled

Sõna „mets“ kannab endas mitmesuguseid tähendusi ja tundeid. Oma määratlus metsa kohta on nii ökoloogil, metsatöösturil kui ka metsatalu omanikul. Ilmselt igaühel on oma arusaam, mille järgi nimetada looduskeskkonda metsaks või siis võsaks või puupõlluks.

Mets tervikuna on keeruline suhete võrgustik, kus ühe liigi käekäik määrab ära teise liigi olemasolu seal või puudumise. Kevadel metsas liikudes saame sellest võrgustikust kõige esmalt aimu linnulaulu ja hääliitsuste järgi. Rähnide trummelduste põhjal võib arvata, et seal leidub vanu ja surnud puid, kus on kohta ka rähnide pesaõõnsusi kasutatavatele suluspesitsejatele. Metsvinti ja suur-kirjurähni võib ühtviisi kuulda nii linnapargis kui ka põlismetsas, karvasjalg-kaku huikamist ja metsisemängu kuuleb üksnes loodusmetsades, mis on piisavalt suured ja vanad. Tuvide

koogamine vihjab sellele, et metsamaastik on mosaiikne, et metsade vahel leidub põllulappe, kus tuvid toitumas käivad.

Ühtlasi annavad metsahelid meile teada, mis aastaajaga on tegemist. Kui kuuleme metsas põtrade jouksumist, siis on sügis ukse ees või juba käes. Tihe rähnide trummeldamine varahommikul viitab varakevadele, helide poolest vaikne hommik ja õhtu aga juuli- või augustikuule, kui linnulaul on vaikinud ning linnupojadki enamasti suureks kasvanud.

Sellele heliplaadile on jäädvustatud hääled nendelt liikidelt, kes võiksid iseloomustada meie vanemat loodusemetsa. Kui säilivad Eesti põlised loodusmaastikud, jäävad alles ka need helid. Peale selle elavad siin nii mõnedki sellised liigid, kes tunnevad ennast ühtmoodi hästi nii põlismetsas kui ka majandatavas metsas või isegi linnapargis.

- 1. Musträhni** (*Dryocopus martius*) 1:26
trummeldus, territooriumihäälitsus ja lennuhäälitsus.
Taustal mets-lehelind, laulurästas jt. 02.06.2001, Taheva; 01.04.2012, Viira; 11.03.2018, Tähemaa. Musträhni trummeldus on pikk (1,5–3 sek) ja erakordselt jõuline, kostab kuni kilomeetri kaugusele.
- 2. Hallpea-rähni** (*Picus canus*) 1:29
trummeldamine ja häälitsus.
Taustal hallvares, linavästrik, kaelustuvi, punarind, kuldnohk, metsvint jt. 26.04.2005, Utsali; 18.04.2000, Pähklisaare. Trummeldus on sageli kõhklev ja nõrk, kestab 1–2 sekundit.
- 3. Suur-kirjurähni** (*Dendrocopos major*) 1:38
trummeldamine ja häälitsused.
Taustal metsvint, rasvatihane jt. 23.04.2016, Padakõrve; 28.07.2012, Alajõe; 30.03.2018, Padakõrve. Trummeldus on lühike (veidi üle poole sekundi), tugevama alguspoolega.
- 4. Valgeselg-kirjurähni** (*Dendrocopos leucotos*) 1:12
trummeldamine ja häälitsused.
Taustal punarind, aed-põõsalind, käblik, leevike, kägu, õõnetuvi. 26.05.2018, Padakõrve. Trummeldus on suhteliselt pikk (umbes 1,5 sek) ja lõpus veidi kiirenev.
- 5. Väike-kirjurähni** (*Dryobates minor*) 1:11
häälitsused ja trummeldamine.
Taustal hallpea-rähn, hallvares, sinitihane, rasvatihane, rohevint, laulu-

luigid jt. 12.03 ja 24.03.2012, Palupõhja. 1–1,5 sekundi pikkuste trummelduste vahel on väga lühikesed, vaid mõned sekundid kestvad pausid.

- 6. Tamme-kirjurähni** (*Leiopicus medius*) häälitsemine. 0:34
Taustal salu-lehelind, must-kärbsenäpp jt. 12.05.2017, Matsalu mets.
Erinevalt teistest meie rähnidest puudub tal territooriumi tähistav trummeldamine.
- 7. Laanerähni** ehk kolmvarvas-rähni (*Picooides tridactylus*) 0:50
trummeldamine.
Taustal metsvint, mets-lehelind jt. 21.05.2014, Kivikupitsa.
Trummeldus on umbes niisama pikk nagu valgeselg-kirjurähnil.
- 8. Merikotkad** (*Haliaeetus albicilla*). 0:38
24.03.2018, Padakõrve. Üks sagedamini kuuldavaid häälistsusi on musträhni meenutav kilkamine.
- 9. Kalakotkas** (*Pandion haliaetus*) pesapaigal. 1:12
24.04.2012, Sõmerpalu. Kalakotka häälitsused on tavaliselt vilistava tooniga.
- 10. Kaljukotkas** (*Aquila chrysaetos*). 1:08
Taustal väike-lehelind, aed-põõsalind, käblik jt. 19.07.2002, Viraksaare.
Pesapaigal on kuulda kilavaid häälitsusi.
- 11. Hiireviu** (*Buteo buteo*). 0:54

25.07.2015, Treski. Venitatud häälightsusi toob enamasti kuuldavale lennus.

12. Kanakull (*Accipiter gentilis*). 1:07

Taustal tihased jt. 28.07.1999, Kõrvemaa. Pesapaigal lühikesed häälightsused, noortel lindudel kilavad hüüded.

13. Lööpistrik (*Falco subbuteo*). 0:53

10.02.2010, Valmassaare. Järjestikused kimedad lühikesed hüüded meenutavad veidi väike-kirjurähni häälightsusi.

14. Händkakkude (*Strix uralensis*) paar. 1:44

14.04.2018, Padakõrve. Isase kaheosalisele territooriumihüüule vastab pesapaigas olev emane haukuva häälightsusega.

15. Karvasjalg-kaku ehk laanekaku (*Aegolius funereus*) 1:03
territooriumihüüd.

17.04.2004, Nahkmetša. Karvasjalg-kakk võib oma monotoonset laulu esitada järjest tunde, muutes vahepeal asukohta.

16. Värbkakk (*Glaucidium passerinum*). 1:21

Taustal laulurästas, musträhn, porr, õõnetuvi. 19.04.2018, Padakõrve. Värbkaku kevadine laul on mõõduka tempoga esitatud madalam vilede rida.

17. Metsis (*Tetrao urogallus*). 0:56

07.05.1977, Jänijõe. Isase metsise susisevad ja klõbisevad mänguhäälightsused metsas eriti kaugele ei kosta.

- 18. Laanepüü** (*Bonasa bonasia*). 1:24
Taustal hallrastas, rähnid. 22.08.2015, Sauniku oja. Laanepüü korgetooniline vile on metsas kõrvatorkav ja tähelepanu äratav heli.
- 19. Õõnetuvi** (*Columba oenas*). 1:10
Taustal käblik, kaelustuvi, metsvint, suur-kirjurähn, metstilder, laulurastas jt. 23.04.2018, Padakõrve. Isase õõnetuvi madal justkui pumpav häälsus on kuuldav põhiliselt vaid kevadel.
- 20. Kaelustuvi** (*Columba palumbus*). 1:26
Taustal salu-lehelind, võsaraat, haned, kukkurtihane. 10.05.2018, Kelu. Kaelustuvi kumisev mängulaul on tavaliselt viiesilbiline, kogenematule linnuhvilisele võib mõnikord tunduda, et tegemist on kaku huikamisega.
- 21. Turteltuvi** (*Streptopelia turtur*). 0:54
Taustal laulurastas, salu-lehelind, kaelustuvi, metskiur jt. 05.06.2016, Rulli. Turteltuvi nurrub mängulaul on teistest tuvidest selgelt eristuv ja hästi äratuntav.
- 22. Kägu** (*Cuculus canorus*). 1:25
Ühtlasi on salvestisel kuulda metskurvitsat, laulurastast, punarindu, jõgi-ritsiklindu, paabulindu jt. 14.06.2015, Karisöödi. Kukkuv häälsus kuulub isasele käole, emane teeb trillerdavat erutushäälsust.
- 23. Metskurvits** (*Scolopax rusticola*). 0:51
Taustal kägu, mustrastas, teder, punarind, käblik jt. 01.05.2012, Taheva. Isane metskurvits tavatseb kevadõhtutel metsa kohal

- mängulendu teha, seda saadab krooksuv ja piiksuv mänguhääletsus.
- 24. Metstilder** (*Tringa ochropus*). 0:45
Taustal sookurg jt. 19.04.2014, Ahunapalu. Metstildri mängulaul kõlab luulutavalt nagu nii mõnelgi teisel kurvitsalisel.
- 25. Pasknäär** (*Garrulus glandarius*). 0:51
Taustal suur-kirjurähn jt. 03.04.2015, Vasula. Pasknääril tavaline hääletsus on kriiskava kõlaga, kuid tema repertuaar on palju laiem.
- 26. Mänsak** (*Nucifraga caryocatactes*). 1:07
Taustal siisikesed, tihased jt. 26.09.2017, Tähemaa. Mänsaku ärevushääletsus on monotoonsema ja metalsema kõlaga kui pasknääril.
- 27. Ronk** (*Corvus corax*). 1:32
Taustal porr, puukoristaja, rähnid. 24.03.2018, Padakõrve. Rongal on tavaliselt madal kronksuv hää, kuid hääletsuste mitmekesisus on väga suur.
- 28. Laulurästas** (*Turdus philomelos*) rabasaarel. 3:01
Taustal vainurästas, teised laulurästad. 15.04.2012, Pähklisaare. Laulurästas kordab oma lauluelemente tavaliselt 2–3 korda.
- 29. Hoburästas** (*Turdus viscivorus*). 1:33
Taustal sookured, käbilinnud, siisikesed. 29.03.2015, Lootvina. Hoburästa laul meenutab muusträsta oma, kuid on väiksema

hääleulatusega ega ole nii meisterlik.

- 30. Kaks punarinda** (*Erithacus rubecula*) 2:32
ja **musträstas** (*Turdus merula*).

Taustal laulurästas, käblik. 23.04.2016, Padakõrve. Punarind ja musträstas on tüüpiligid tiheda alustaimestikuga metsades. Mõlemal on meeldiv ja vaheldusrikas laul.

- 31. Lepalind** (*Phoenicurus phoenicurus*) männikus. 2:00

Taustal metsvint, sõtkas, kaelustuvi, kägu, rohelisted konnad, rähnid jt. 06.05.2016 Ödri järve ääres. Lepalinnu laulule on iseloomulik element „ii-drüi-drüi“ või selle variatsioon.

- 32. Väike-kärbsenäpp** (*Ficedula parva*). 1:32

Taustal metsvint, väike-lehelind, musträstas jt. 06.05.2016, Lüllemäe. Väike-kärbsenäpp alustab laulu tavaliselt tiksuva häälotsusega ning lõpuosa on melanhoolselt langev.

- 33. Must-kärbsenäpp** (*Ficedula hypoleuca*). 1:23

Taustal kaelustuvi, käblik, musträstas, metsvint, tiigi-roolind, karmiinneevike jt. 17.05.2015, Liva. Must-kärbsenäpi rütmiliselt hüplev laul koosneb 3–6 fraasi kordusest.

- 34. Mets-lehelind** (*Phylloscopus sibilatrix*). 1:50

Taustal must-kärbsenäpp, musträhn, tikutaja, kägu. 23.05.2014, Ahunapalu. Mets-lehelindu on teistest lehelindudest lihtne eristada siristava laulu järgi, millesse ta põimib kurvakõlalisi viilesid.

- 35. Käblik** (*Troglodytes troglodytes*) ja **metsvint** (*Fringilla coelebs*). 2:48
Taustal porr, kaelustuvi, õõnetuvi, laulurästas, musträstas, siisike jt. 23.04.2018, Padakõrve. Käbliku vali hoogne laul koosneb kiirelt korratavatest silpidest, seda on lihtne ära tunda. Metsvindi laulu on kirjeldatud nõnda: „Siit-siit metsast ei saa mitte üks pirru tikk“.
- 36. Porr** (*Certhia familiaris*) ja metsvendid lodumetsas. 2:03
Taustal tikutaja, punarind. 14.04.2017, Hälvati. Porri laul on kõrgetooniline langeva lõpuga kiire trilleridus, mida kuuleme põhiliselt varakevadel.
- 37. Puukoristaja** (*Sitta europaea*). 0:33
Taustal rasvatihane, metsvint, porr, hallvares jt. 12.04.2017, Kloostri. Puukoristajal on mitu laulutüüpi, üks neist on kiirelt korratav vilerida.
- 38. Musttihane** (*Periparus ater*) ja **suur-kirjurähn** (*Dendrocopos major*). 1:21
Taustal leevike, metsvint, laulurästas, laanepüü jt. 23.04.2016, Padakõrve. Musttihil on mitu lauluvarianti, kuid enamasti on need kõik kiirelt korratavad lühikesed silbid.
- 39. Tutt-tihane** (*Lophophanes cristatus*). 0:48
16.04.2016, Tartumaa. Tutt-tihase tunneb ära kuristava, justkui ärevakõlalise laulu ja häälsuste järgi.
- 40. Siisikesed** (*Spinus spinus*). 1:24
15.03.2015, Välgi. Siisikese häälsused ja ka laul on sädistava iseloomuga, kuid laulu tunneb ära selles korduva venitatud

häälightsuse „däää“ järgi.

41. Kuuse-käbilind (*Loxia curvirostra*). 1:33

Taustal puukoristaja, põldlõoke. 24.03.2018, Padakõrve. Kuuse-käbilinnul on metalse tugeva kõlaga kutsehäälightsus, mida ta põimib ka oma üsna vaheldusrikkasse laulu.

42. Orav (*Sciurus vulgaris*). 1:31

15.04.2015, Kaagvere. Ärevuses orav teeb täksivaid hääli ja taob käppadega vastu puud.

43. Metssead (*Sus scrofa*) söödaplatsil. 3:00

Taustal koerad, rukkirääk. 19.07.2003, Imavere. Täiskasvanud sead teevad rõhkivaid hääli, põrsad kiunuvad.

44. Pöder (*Alces alces*). 1:58

14.09.2017, Tähemaa. Põtrade innaajal kuuleme metsades ja luhtadel isaste põtrade jouksuvaid häälightsusi.

45. Metskitsed (*Capreolus capreolus*). 2:13

23.04.2018, Padakõrve. Nii isased kui ka emased metskitsed haaguvad, tavaliselt ärevusolukorras.

46. Kevadõhtu rabasaarel. 8:59

22.05.2014, Ahunapalu. Väike-kärbsenäpp, musträstas, must-kärbsenäpp, kagu, metskurvits, punarind, rohelised konnad.

Heliplaadi koostanud **Veljo Runnel**.
Salvestised **Veljo Runnel**, v.a 7: (**Uku Paal**),
9., 13. (**Arne Ader**), 17. (**Fred Jüssi**)
Autoriõigused **Veljo Runnel, Uku Paal, Arne Ader, Fred Jüssi**
CD master **Teet Kehlmann**
Fotod **Karl Adami, Veljo Runnel**
Välja andnud ajakiri Eesti Loodus, MTÜ Loodusajakiri 2018
Toetanud Keskkonnainvesteeringute Keskus

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS